

УДК: 811.112.2'276.6:001

КИЦАК Г.В.

*(Житомирський державний університет імені Івана Франка)***СУБТЕКСТ АВТОРИЗАЦІЇ У НІМЕЦЬКОМУ НАУКОВОМУ ТЕКСТІ**

Пропонована стаття аналізує лінгвальні особливості відображення автора у німецькому науковому тексті. Субтекст авторизації досліджується у семантико-структурному та функціонально-стилістичному аспектах.

Ключові слова: політекстуальність, науковий текст, авторизація, субтекст авторизації.

Кицак Г.В. Субтекст авторизации в немецком научном тексте. Предлагаемая статья анализирует лингвальные особенности отображения автора в немецком научном тексте. Субтекст авторизации исследуется в семантико-структурном и функционально-стилистическом аспектах.

Ключевые слова: политекстуальность, научный текст, авторизация, субтекст авторизации.

Kitsak G.V. The subtext of authorization in German scientific text. The proposed article analyzes the lingual features of the authors image in German scientific text. The subtext of authorization is investigated in semantic and structural, functional and stylistic aspects.

Key words: polytextuality, scientific text, authorization, subtext of authorization.

Вихідним для реферованого дослідження є трактування наукового тексту як відкритого системно-структурного утворення. Низка вітчизняних та зарубіжних мовознавців (М.М. Кожина, О.О. Баженова, М.П. Котюрова, О.Д. Митрофанова, Л.С. Гіренко, В.Є. Чернявська, М.П. Сенкевич, Н.К. Рябцева, Т.О. Чепракова, О.М. Крижановська, О.В. Михайлова, Т.В. Дроздова, В. Шабуніна, В.І. Перебийніс, І.П. Левчук, А.Мартіне, П. Сгалл, Г. Брінкман) вивчали феномени наукового тексту. Проте автор німецького наукового тексту не був об'єктом спеціального лінгвістичного дослідження, що обумовлює **актуальність** та новизну пропонованої розвідки. В межах нашої роботи ми користуємося політекстуальним підходом, згідно якого смислова структура є формально-мовним та змістовим цілим, що формується специфічними лінгвальними номінаціями – субтекстами. Субтекст авторизації в науковому тексті експлікує засоби вираження авторського “Я”, його наукової картини світу та інтенцій, формує суб'єктивну структуру тексту. **Мета** дослідження полягає у виявленні та лінгвістичному аналізі субтексту авторизації у німецькому науковому тексті академічного жанру. Досягнення поставленої мети передбачає вирішення наступних **завдань**: окреслити основні підходи до інтерпретації лінгвістичної природи авторизації; дати власне визначення дефініції “субтекст авторизації”; встановити оператори авторизації та розмежувати її види, розкрити особливості функціонування операторів субтексту авторизації. **Об'єктом** дослідження є субтекст авторизації у німецькому науковому тексті. **Предмет** дослідження – семантико-структурні та стилістично-функціональні особливості субтексту авторизації. **Матеріалом** дослідження слугували німецькі тексти академічного жанру.

Науковий текст стає засобом обміну досвідом, гіпотезами, націлює на нові перспективи не лише в одногалузевій площині, а й набирає міждисциплінарних обертів. Крім того, він виступає своєрідним посередником в міжкультурному та інтернаціональному науковому збагаченні фонду знань, вбираючи та інтегруючи на поверхневому та глибинному рівнях суб'єктивні особливості та характеристики його авторів. Тому стає необхідним кількісний та якісний аналіз авторизації, оскільки він уможливить окреслення диференційних рис німецьких наукових текстів та обґрунтує їх позамовну сутність.

Авторизація (термін Г.А. Золотової) була виокремлена в межах вивчення проблем функціонального та комунікативного синтаксису та розумілась як “полісуб'єктивне ускладнення конструкції речення вказівкою на “автора” оцінки, сприйняття, промови-думки” (Золотова 2001, с. 430), що дозволяє розрізнити об'єктивний та авторизований способи представлення інформації. В подальших розвідках, що були присвячені англomовному науковому лінгвістичному дискурсу, авторизація протрактовувалась як “інтеграційна прагмасемантична категорія, що відображає опредмечені в семантиці й структурі АНЛД комунікативно-прагматичний, метакомунікативний та оцінний компоненти смислу й ідентифікує автора як мовну особистість та суб'єкта пізнання” [Гніздечко 2005, с. 5]. Субтекст авторизації у рамках політекстуального підходу розуміється як “сукупність засобів вираження авторського “я”, а також психологічних станів суб'єкта, пов'язаних з мисленневою та мовленневою діяльністю з отримання та вербалізації нового знання” [Баженова 2001, с. 260]. Ми пропонуємо визначити **субтекст авторизації** як відкриту поліаспектну прагмасуб'єктивну функціонально обумовлену сукупність мовних засобів та мовленневих явищ по відношенню до об'єктивної реальної дійсності. Функціональна обумовленість вираження субтексту

авторизації делімітована сферою використання та існування наукових текстів. Низка позамовних чинників обумовлюють логічність, послідовність, структурованість, лаконічність, точність та своєрідну “сухість” дисертаційних досліджень. Але оскільки текст будь-якого жанру має свого автора, в текстову тканину німецьких творів академічного жанру тонко вплітається суб’єктивна авторська позиція, його інтенції та інспірації. Відбиток авторського початку реалізується на поверхневому та внутрішньому текстовому рівнях.

В класифікаційному розрізі ми пропонуємо тріадне членування субтексту авторизації, виокремивши діалогічну, суб’єктивну та рефлексійну модальність. Діалогічна модальність номінує в науковому тексті власне автора та метаавтора, які знаходяться в безпосередньому взаємозв’язку перманентного характеру, адже хоча власне автор й генерує нові ідеї, він послуговується й враховує попередні наукові здобутки й досвід, що дозволяє йому уникнути можливих помилок. Таким чином, кожне наукове новаторство є результатом попередніх розвідок, які окреслюють подальші перспективи.

Операторами діалогічної модальності в морфологічному плані слід вважати:

1) займенники (особові та присвійні):

In einer initialen Studie verglichen *wir* das XQi Revolution [Freund 2006, S. 3].

Unsere Arbeitsgruppe fand (...) [Andrade 1999, S. 8].

Die von *uns* gemessene relativ geringe Sensitivität (...) [Freund 2006, S. 18].

2) іменники, що належать до семантичного поля “вчений”:

(...) als auch mit Dual Energy Technik ist vergleichbar mit *Publikationen* anderer *Autoren* [Freund 2006, S. 18].

Immer mehr *Autoren* befürworten (...). So spricht sich auch *Passlick* dafür aus (...)C6 [Muck 2008, S. 1].

3) дієслова з актуалізованою семою “мисленнєвий процес”: *wissen, denken, glauben, meinen, behaupten, ahnen, vermuten, bestätigen*:

Es wird *vermutet*, daß ähnliche Isolate (...) [Andrade 1999, S. 90].

Суб’єктивну модальність маніфестують модусні слова, модусні предикати та модусні конструкції. До модусних слів ми відносимо модальні слова, модальні словосполучення (прийменникові групи): *wirklich, tatsächlich, wahrscheinlich, hoffentlich, leider, vermutlich, freilich, schade, selbstverständlich, bekanntlich, merkwürdigerweise, vielmehr, wenigstens, allenfalls, überhaupt, eigentlich, ohnehin, nämlich, kurzum, keinesfalls, meiner Meinung nach, dem Anschein nach, ohne Zweifel, meinem Erachten nach, meiner Ansicht nach* та ін.:

In weiteren Studien wurde geprüft, ob Dreifachkombinationen *möglicherweise* Zweifachkombinationen überlegen sind [Muck 2008, S. 11].

Модусні предикати охоплюють модальні дієслова з епістемічним значенням припущення та дієслова сприйняття.

So *könnten* bei vergleichbarer Wirksamkeit der einzelnen Chemotherapiekombinationen Unterschiede in Bezug auf das Langzeitüberleben von Interesse sein [Muck 2008, S. 11].

Модусні конструкції включають безособові синтаксичні конструкції, модальні конструкції *sein + zu + Infinitiv, haben + zu + Infinitiv*, напівмодальні дієслова *scheinen, glauben, verstehen, vermögen, pflegen, wissen*, конструкції *sein + Adjektiv (auf -bar, -lich, -fähig)* конструкції *es gibt + zu + Infinitiv, bleiben + zu + Infinitiv, gehen + zu + Infinitiv, lassen + sich + Infinitiv*.

Studienziel war es *zu vergleichen*, ob die zusätzliche Verwendung der Dual Energy Technik Verkalkungen im Thoraxröntgenbild besser *darzustellen vermag* als das Standardröntgenverfahren [Freund 2006, S. 10].

Bisher *ließ sich* allerdings kein Vorteil von Dreifachkombinationen gegenüber Zweifachkombinationen sowohl hinsichtlich des Überlebens als auch des Tumoransprechens *feststellen* [6,86] [Muck 2008, S. 11].

До цієї групи належать також конвергентно-аргументативні безособові речення та предикативно-прикметникові й предикативно-іменні безособові речення:

So ist es möglich, den Dehnungseffekt natürlicher Membranen nachzuahmen. [Krug 2002, S. 8].

Рефлексивна модальність відтворює критичне ставлення автора до своєї діяльності, вербалізує ланцюжок ходу його думок, номінує кванти наукового знання з авторської позиції. Маючи за мету переконати адресата у правильності свого положення, адресантом ретельно добираються максимально точні та релевантні мовні одиниці та визначається характер асоціативних зв’язків. Стратегічна функція полягає у зближенні адресата та наукового повідомлення, яке відбувається під пильним наглядом автора, кінцевою метою є залучення адресата до кола одnodумців адресанта. Зважаючи на власне наукову картину світу передбачуваного реципієнта, автор покроково представляє алгоритм своїх

наукових пошуків, пояснює правильність та логічність своїх міркувань і разом з тим сам об'єктивно їх осмислює. Власне кажучи, автор виступає інтерпретатором своєї наукової діяльності, своєрідним «провідником» крізь кванти наукового знання. Операторами рефлексивної модальності ми кваліфікуємо інфінітивну конструкцію *um ... zu + Infinitiv* й наслідкові сполучники *also, dadurch, daher, damit, darum, dementsprechend, demgemäß, demnach, demzufolge, deshalb, deswegen, folglich, hierdurch, infolgedessen, mithin, somit, sonach*:

Die Waschschritte dienen der Entfernung nicht, oder nur schwach und unspezifisch gebundener Sonden, *um* unspezifische Signale und so genannte Hintergrundprobleme auf dem Objektträger *zu* verringern [Krug 2002, S. 23].

Modifikationen an vorhandenen Druckmeßgeräten sollten so gering wie möglich sein, *damit* der gerätetechnische Mehraufwand in wirtschaftlichen Grenzen bleibt [Krug 2002, S. 47].

Результати проведених підрахунків часто подаються у таблицях, схемах чи діаграмах. Представлена інформація завжди супроводжується коментарем, де автор наголошує, підкреслює чи вказує на відсутність якогось елемента, явища чи процесу. До відома реципієнта доводяться ті деталі, які можуть не привернути до себе його особливої уваги. Адресант ще раз логічно підсумовує попередній виклад та сам підтверджує або спростовує свою гіпотезу чи положення. У цьому випадку рефлексивну модальність обслуговують наступні оператори: предикати *aufführen, aufweisen, sich ergeben, zeigen* та ін.:

Sequenzvergleiche einer variablen Region (V3) im lsu rRNA-Gen *ergab*, daß (...) [Andrade 1999, S. 85].

Die Vorversuche mit dem Tono-Pen an der Druckmeßkammer *zeigten*, daß (...) [Krug 2002, S. 41].

Окремої уваги заслуговує кон'юнктив як лексико-морфологічний засіб вираження субтексту авторизації. З огляду на предикативність умовний спосіб виражає відношення змісту речення до об'єктивної дійсності, проте в комбінації з іншими мовними засобами може кваліфікувати внутрішню позицію автора відносно хибності, правомірності чи ймовірності наукової когніції. Оскільки для наукового мовлення пряме вираження волютативності не є характерним [Кожина 2006, с. 550], функцію авторського волевиявлення виконує кон'юнктив, воля автора отримує м'який, делікатний, ненав'язливий відтінок експлікації. Активне використання умовного способу як засобу вираження авторизації спостерігається на етапі формулювання гіпотези чи ідеї та при оформленні висновків:

Es *wäre* wünschenswert, daß (...) [Andrade, S. 9].

Отже, субтекст авторизації є структурною складовою політекстуальної системи німецького наукового тексту. Його утворює певним чином організована сукупність різнорівневих мовних одиниць та мовленнєвих явищ. Субтекст авторизації є відкритою системою, що обумовлено наявністю позамовних чинників, котрі його доповнюють та збагачують.

Подальшою перспективою стане лінгвістичний аналіз інших субтекстів, взаємодія яких у німецькому науковому тексті кваліфікується як політекстуальність та аналіз німецьких текстів інших стилів та жанрів щодо наявності в них субтексту авторизації та їх функціональних особливостей.

Література

Баженова Е.А. Научный текст как система субтекстов: дис. ... д-ра филол. наук: 10.02.01 "Русский язык" / Баженова Елена Александровна. – Екатеринбург, 2001. – 366 с. Гніздечко О.М. Авторизація наукового дискурсу: комунікативно-прагматичний аспект (на матеріалі англійських статей сучасних європейських та американських лінгвістів): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.04 "Германські мови" / О.М. Гніздечко. – Київ, 2005. – 20 с. Золотова Г.А. Синтаксический словарь: Репертуар элементарных единиц русского синтаксиса / Г.А. Золотова. – М.: Эдиториал УРСС, 2001. – 435 с. Стилистический энциклопедический словарь русского языка [под. ред. М.Н. Кожиной]. – М.: Флинта: Наука, 2006. – 696 с.

Ілюстративні джерела

Freund T. Methodische und klinische Evaluation eines modernen Flachnettdetektors und des Dual Energy Verfahrens: Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades eines Doktors der Medizin / Torsten Freund. – Berlin, 2006. – 22 S. Krug A. Entwicklung eines Gerätes zur Druckmessung an der Aachener Keratoprothese: Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades eines Doktors der Medizin / Krug Alexander. – Aachen, 2002. – 67 S. Muck S. Molekularzytogenetische Charakterisierung einer interstitiellen Deletion 4q bei einem Patienten mit Verdacht auf Rieger-Syndrom: Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades Doktor der Medizin / Muck Stephan. – Halle-Wittenberg, 2008. – 80 S. Pinto de Andrade M. Identifizierung von Candida-Spezies und Stämmen durch den Nachweis von polymorphen DNA-Regionen in der PCR: Dissertation zur Erlangung des akademischen Grades Doktor der Medizin / Manual Viera Dias Pinto de Andrade. – Berlin, 1999. – 112 S.